

Hvad kan vi lære af olieeventyret i Nordsøen?

Olieeventyret i Nordsøen tog fart i starten af 1970'erne. Mærsk havde fået koncession på udvindelse af olie og gas. Oliekrisen sendte oliepriserne på himmelflugt, og pludselig var olie og gas i Nordsøen en guldrandet forretning. Mærsk's overskud gav grobund for den tanke, at Mærsk havde fået en alt for god aftale, og over de næste årtier blev aftalen genforhandlet og forlænget. Statens afgifter steg, men det var stadig en god forretning for Mærsk. I dag har franske Total rettighederne og opgaven. Med de seneste stigninger i energipriserne er olie og gas i Nordsøen igen en guldrandet forretning. Nu lander overskuddet ikke i Danmark men ender i Frankrig.

Mærsk tog en enorm risiko ved at løbe olie- og gasudvindingen i gang. Det har vi let ved at glemme i Jantes fædreland, men det er rimeligt, at de fik en belønning for at løbe den risiko. Danmark fik i 40 år hvert år et tocifret milliardbeløb i afgifter, og de blev – modsat i Norge, hvis olieindtægter ligger i verdens største fond – brugt på velfærd og andre offentlige udgifter. De seneste år har statens provenu været beskedent, og det er blevet sværere at få finansloven til at hænge sammen. Men det er en anden historie.

Hvad kan vi lære af olieeventyret i Nordsøen? Hvorfor er det relevant at stille dette spørgsmål i dag?

Klimakrisen og Ruslands angrebskrig i Ukraine har sat et gevaldigt skub i tankerne om at gøre EU og hermed Danmark uafhængig af fossil energi i almindelighed og import af russisk energi i særdeleshed. Der er enorme kræfter i gang med at planlægge og gennemføre den grønne omstilling. Det handler ikke kun om vindmøller, men vindmøller spiller en kæmpe rolle i fremtidens energiforsyning i EU. For nylig indgik Danmark, Tyskland, Holland og Belgien en aftale om at gøre Vesterhavet til EU's primære område for grøn energiproduktion. Inden 2050 skal der bygges 10.000 havvindmøller, og energigør skal anlægges langt ude i Vesterhavet. Danmark har forpligtet sig til at opføre 35 gigawatt havvind i den danske del af Vesterhavet.

Disse perspektiver er noget, der kan få både det offentlige og erhvervslivet til at rykke, og godt for det. Det haster med at få gjort energiforsyningen grøn.

Havvind startede – ligesom landvind – som en fiks idé. Alt for dyrt og alt for besværligt. Staten støttede de første havvindmølleparker. Møllerne blev større og større. I dag er vi nået dertil, at havvind er kommercielt bæredygtigt uden statsstøtte. Dejligt – men udviklingen stopper ikke hér. Havvindmøller bliver ved med at blive større og større, og de vil give et større og større afkast til ejerne.

De private aktører går målrettet efter at få del i dette nye vindeventyr. Vil bygge energigør uden statsstøtte. Vil stille havvindmøller op uden statsstøtte. Dejligt.

Det er den danske stat, der ejer den danske del af Vesterhavet. Fuldstændigt ligesom med olien kan staten bestemme, hvem der må sætte hvad op derude og på hvilke betingelser.

Nu begynder vindeventyret at minde rigtig meget om olieeventyret. Staten vil lade private aktører foretage alle investeringerne og lægger nu op til, at de private aktører skal betale for at få lov at opstille havvindmøller. Reaktionen kom prompte: det er en rigtig dårlig idé, for det vil lægge en dæmper på investeringerne, og vi har jo travlt, ikke?

Vesterhavet gemte på store forekomster af olie og gas. Vesterhavet gemmer også på store

ressourcer af vind. Ligesom staten hentede et provenu fra udvindingen af olie og gas skal den selvfølgelig også have et provenu for udnyttelse af vinden. Læren fra olieeventyret er, at vi skal tænke os grundigt om, inden vi stiller plads i Vesterhavet til rådighed for private aktører.

Vi skal ikke bremse udbygningen i Vesterhavet med urimelige afgifter, men vi skal heller ikke være blåøjede og bare forære værdien af vinden i Vesterhavet væk. Vi skal lave et system, der giver en god balance mellem investorernes risiko og deres fortjeneste.

I tilfældet med nordsøolien lagde man afgifter på produktionen. Det var ikke særlig smart i et marked, hvor priserne svinger op og ned i takt med konjunkturer, oliekartellers evne til at holde sammen, konflikter i olieproducerende lande og hvad der ellers påvirker olieprisen. Vi kan godt lægge afgifter på den strøm, vindmøllerne henter hjem fra Vesterhavet, men så risikerer vi samme mønster som med olien. Hvorfor ikke prøve noget andet?

Det kræver skarp økonomisk og juridisk ekspertise at tilrettelægge et retfærdigt system til deling af provenuet fra elproduktionen i Vesterhavet. Et pejlemærke kunne være at begrænse aktørernes fortjeneste. Det ville sikre en fair fordeling af gevinsten ved ny teknologi, og niveauet kan lægges, så det stadig er en attraktiv investering for det private erhvervsliv. Risikoen ved opstilling af havvind er begrænset i dag og skal ikke belønnes urimeligt.

Hvis vi ikke gør noget, vil der – i lighed med olien – være en række aktører, der kan se ind i en fremtid, hvor de bliver styrtende rige.